

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2025-yil 5-son

VOLUME 5 / ISSUE 5 / 2025

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.5.

Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Ushbu jurnalda bayon etilgan natijalar, xulosalar, talqinlar ularning mualliflariga tegishli bo‘lib, Toshkent davlat yuridik universiteti g‘oyasi va qarashlarini aks ettirmaydi.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Sharipov, Y. Yarmolik, E. Mustafayev,
K. Abduvaliyeva, Y. Mahmudov,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnoma

№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2025-yil 27-oktabrda
bosmaxonaga topshirildi.
Qog‘oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog‘i: 15,1
Adadi: 100. Buyurtma: № 181.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

BOSH MUHARRIR

B. Xodjayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy boshqarmasi boshlig‘i, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

MAS‘UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasini mudiri, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY‘ATI A‘ZOLARI

J. Blum – Amerika Qo‘shma Shtatlarining Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (AQSh)

M. Vishovatiy – Polshaning Gdansk universiteti professori (Polsha)

M. Hayat – Muhammadiyah Malang universiteti o‘qituvchisi (Indoneziya)

A. Hoshimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti Yoshlar masalalari va ma’naviy-ma’rifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

A. Yakubov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro hamkorlik va uzluksiz ta’lim bo‘yicha prorektor, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi kafedrasini professori, yuridik fanlar doktori

X. Xayitov – O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi deputati, yuridik fanlar doktori, professor

S. Yusupov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma’muriy va moliya huquqi kafedrasini mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

E. Egamberdiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi kafedrasini dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

Sh. Ismoilov – Toshkent davlat yuridik universiteti Mehnat huquq kafedrasini mudiri, yuridik fanlar doktori, dotsent

G. Uzakova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi kafedrasini professori, yuridik fanlar doktori

G. Yo‘ldasheva – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari kafedrasini professori, yuridik fanlar doktori

A. Yo‘ldoshev – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq kafedrasini dotsenti, yuridik fanlar doktori

R. Altiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrasini professori v.b., yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrasini dotsenti v.b., yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

S. Oripov – Toshkent davlat agrar universiteti Huquqshunoslik kafedrasini dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

F. Hamdamova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti Xalqaro huquq va ommaviy huquq fanlari kafedrasini dotsenti v.b., yuridik fanlar doktori

D. So‘fiyeva – TDYU Davlat va huquq nazariyasi kafedrasini katta o‘qituvchisi, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

R. Kuchkarov – TDYU Umumta’lim fanlar va madaniyat kafedrasini dotsenti v.b., filologiya fanlari nomzodi

УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Результаты, выводы и интерпретации, изложенные в данном журнале, принадлежат исключительно их авторам и не отражают идей и взглядов Ташкентского государственного юридического университета.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Э. Шарипов, Е. Ярмолик, Э. Мустафаев, К. Абдувалиева, Й. Махмудов, М. Шаринова, Ш. Бекназарова

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1387

Свидетельство

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
27.10.2025.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 15,1. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 181.

Отпечатано в типографии Ташкентского государственного юридического университета.

100047, г. Ташкент,
ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Б. Ходжаев – доктор юридических наук, профессор, проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – доктор философии по юридическим наукам, доцент, начальник управления по науке Ташкентского государственного юридического университета

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – доктор философии по филологическим наукам, доцент, заведующий кафедрой узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – профессор юридической школы Бостонского колледжа (Бостон, США), доктор юридических наук

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

М. Хаят – преподаватель Университета Мухаммадия Маланг (Индонезия)

А. Хошимхонов – первый проректор по делам молодёжи и духовно-просветительской работе Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

А. Якубов – проректор по международным связям и дополнительному образованию Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

М. Ахмедшоева – профессор кафедры теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Х. Хайитов – депутат Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

С. Юсупов – заведующий кафедрой административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Э. Эгамбердиев – доцент кафедры гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии (PhD) по юридическим наукам

Ш. Исмоилов – заведующий кафедрой трудового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Г. Узакова – профессор кафедры экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Г. Юлдашева – профессор кафедры международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Юлдашев – доцент кафедры конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Р. Алтиев – и. о. профессора кафедры уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии (PhD) по юридическим наукам

М. Курбанов – и. о. профессора кафедры уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии (PhD) по юридическим наукам

С. Орипов – доцент кафедры права Ташкентского государственного аграрного университета, доктор философии (PhD) по юридическим наукам

Ф. Хамдамова – и. о. доцента кафедры международного и публичного права Университета мировой экономики и дипломатии, доктор юридических наук

Д. Суфиева – старший преподаватель кафедры теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии (PhD) по юридическим наукам

Р. Кучкаров – доцент кафедры общеобразовательных дисциплин и культуры Ташкентского государственного юридического университета, кандидат филологических наук

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

The results, conclusions, and interpretations presented in this journal belong to their authors and do not reflect the ideas and views of the Tashkent State University of Law.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

E. Sharipov, E. Yarmolik, E. Mustafaev,
K. Abduvalieva, Y. Makhmudov,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova

Proofreader:

M. Tursunov

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Editorial office address::

100047. Tashkent city,
Sayilgokh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 27.10.2025.

Paper size: A4. Cond.p.f: 15,1.

Units: 100. Order: № 181.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITOR-IN-CHIEF

B. Khodjaev – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Head of the Scientific Department at Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature at Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovatiy – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

M. Hayat – Lecturer of the University of Muhammadiyah Malang (Indonesia)

A. Khoshimkhonov – First Deputy Rector for Youth Affairs and Spiritual and Educational Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

A. Yakubov – Deputy Rector for International Relations and Further Education of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

M. Akhmedshaeva – Professor of the Department of Theory of State and Law at Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Kh. Khayitov – Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

S. Yusupov – Head of the Department of Administrative and Financial Law at Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

E. Egamberdiev – Associate Professor of the Department of Civil Law at Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Sh. Ismoilov – Head of the Department of Labor Law at Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

G. Uzakova – Professor of the Department of Environmental Law at Tashkent State University of Law, Doctor of Law

G. Yuldasheva – Professor of the Department of International Law and Human Rights at Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Yuldoshev – Associate Professor of the Department of Constitutional Law at Tashkent State University of Law, Doctor of Law

R. Altiev – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption at Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

M. Kurbanov – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption at Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

S. Oripov – Associate Professor of the Department of Law at Tashkent State Agrarian University, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

F. Hamdamova – Acting Associate Professor of the Department of International Law and Public Law at the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law

D. Sufiyeva – Senior Lecturer of the Department of Theory of State and Law at Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

R. Kuchkarov – Associate Professor of the Department of General Sciences and Culture at Tashkent State University of Law, Candidate of Philological Sciences

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

11 XAYDAROVA MARJONA OLIM QIZI

“Davlat huquqiy siyosati transformatsiyasi” tushunchasi tahlili

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

20 SAFAROV DJAXONGIR ISMOILOVICH

Yangi O'zbekiston parlamenti: zamonaviy holati va kelajak istiqbollari

34 YOQUBOVA UMIDAXON MA'SUDJON QIZI

Pediatrik dori vositalarining xavfsizligini ta'minlashda tizimli chora-tadbirlar: huquqiy jihatlar va xalqaro amaliyot

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

43 XURSANOV RUSTAM XOLMURADOVICH, ABDALIMOVA DARYA ODILOVNA

Xorijiy mamlakatlarda sun'iy intellektni huquqiy tartibga solish tajribasi: eng yaxshi amaliyotlar sharhi

55 MAMANAZAROV SARDOR SHUXRATOVICH

Biotexnologiya obyektlarining fuqarolik-huquqiy tabiati va xususiyatlari: nazariy-huquqiy tahlil

67 ABDUGAFFAROV DAVRONBEK DILSHOD O'G'LI

Xalqaro tijorat shartnomalarida huquqni tanlash: raqamli tijoratda aniq ifodalangan va ifodalanmagan shakllar

75 ALLAKULIYEV MIRJALOL DAVRONBEKOVICH

Delikt huquqida shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish: ularga noto'g'ri ishlov berilganligi va chiqib ketganligi uchun kompensatsiya

12.00.04 – FUQAROLIK PROTSESSUAL HUQUQI. IQTISODIY PROTSESSUAL HUQUQI. HAKAMLIK JARAYONI VA MEDIATSIYA

84 ABDUSAMATOV NURULLO QOBILJON O'G'LI

Uy-joy qurilish shartnomalaridan kelib chiqadigan fuqarolik sud nizolarida isbotlash jarayoni va dalillarning huquqiy ahamiyati

12.00.06 – TABIIY RESURLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

94 OTAMIRZAYEV OYBEK MURODULLO O'G'LI

Yer osti suvlarining huquqiy muhofazasi – dolzarb ekologik masala

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

100 KARAKETOVA DILNOZA YULDASHEVNA

Ayb uchun javobgarlik prinsipi va jinoyat subyekti

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA
SUD EKSPERTIZASI

109 SULTONOVA LOBAR MAMARAYIM QIZI

Qozog'iston, Qirg'iziston va Tojikiston jinoyat-protsessual qonunchiligida ekstraditsiya:
qiyosiy tahlil

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

122 USMANOVA SURAYYO BULTAKOVNA

Jahon Savdo Tashkiloti doirasida turizm xizmatlari bozorining huquqiy tartibga solinishi

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА.
ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

11 ХАЙДАРОВА МАРЖОНА ОЛИМ КИЗИ

Анализ понятия трансформации государственной правовой политики

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО.
ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

20 САФАРОВ ДЖАХОНГИР ИСМОИЛОВИЧ

Парламент Нового Узбекистана: современное состояние и перспективы развития

34 ЁКУБОВА УМИДАХОН МАЪСУДЖОН КИЗИ

Системные меры по обеспечению безопасности педиатрических лекарственных средств: юридические аспекты и международная практика

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО.
СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

43 ХУРСАНОВ РУСТАМ ХОЛМУРАДОВИЧ, АБДАЛИМОВА ДАРЬЯ ОДИЛОВНА

Опыт правового регулирования искусственного интеллекта в зарубежных странах: обзор лучших практик

55 МАМАНАЗАРОВ САРДОР ШУХРАТОВИЧ

Гражданско-правовая природа и особенности биотехнологических объектов: теоретико-правовой анализ

67 АБДУГАФФАРОВ ДАВРОНБЕК ДИЛШОД УГЛИ

Выбор права в международных коммерческих договорах: подразумеваемый и явный выбор в цифровой торговле

75 АЛЛАКУЛИЕВ МИРЖАЛОЛ ДАВРОНБЕКОВИЧ

Защита персональных данных в деликтном праве: компенсация за их неправомерную обработку и утечку

12.00.04 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО. ЭКОНОМИЧЕСКОЕ
ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО. АРБИТРАЖ И МЕДИАЦИЯ

84 АБДУСАМАТОВ НУРУЛЛО КОБИЛЖОН УГЛИ

Процесс доказывания и юридическое значение доказательств в гражданских судебных спорах, возникающих из договоров жилищного строительства

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО.
ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

94 ОТАМИРЗАЕВ ОЙБЕК МУРОДУЛЛО УГЛИ

Правовая охрана подземных вод – актуальная экологическая проблема

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

100 КАРАКЕТОВА ДИЛЬНОЗА ЮЛДАШЕВНА

Принцип ответственности за вину и субъект преступления

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА,
ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

109 СУЛТОНОВА ЛОБАР МАМАРАЙИМ КИЗИ

Экстрадиция в уголовно-процессуальном законодательстве Казахстана, Кыргызстана и Таджикистана: сравнительный анализ

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

122 УСМАНОВА СУРАЙЁ БУЛТАКОВНА

Правовое регулирование рынка туристических услуг в рамках Всемирной торговой организации

CONTENTS

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

11 KHAYDAROVA MARJONA OLIM KIZI

Analysis of the concept of the transformation of state legal policy

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

20 SAFAROV DJAKHONGIR ISMOILOVICH

The parliament of New Uzbekistan: current state and future prospects

34 YOQUBOVA UMIDAKHON MASUDJON KIZI

Systemic measures for ensuring the safety of paediatric medicines: legal aspects and international practice

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

43 KHURSANOV RUSTAM KHOLMURADOVICH, ABDALIMOVA DARYA ODILOVNA

Experience of legal regulation of artificial intelligence in foreign countries: a review of best practice

55 MAMANAZAROV SARDOR SHUKHRATOVICH

Civil-legal nature and characteristics of biotechnology objects: theoretical and legal analysis

67 ABDUGAFFAROV DAVRONBEK DILSHOD UGLI

Choice of law in international commercial contracts: tacit and express choice in digital trade

75 ALLAKULIYEV MIRJALOL DAVRONBEKOVICH

Protection of personal data in tort law: compensation for improper processing and leakage

12.00.04 – CIVIL PROCEDURAL LAW. ECONOMIC PROCEDURAL LAW. ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

84 ABDUSAMATOV NURULLO KOBILJON UGLI

The evidentiary process and the legal significance of evidence in civil litigation arising from housing construction contracts

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW. ENVIRONMENTAL LAW

94 OTAMIRZAEV OYBEK MURODULLO UGLI

Legal protection of groundwater is a current environmental issue

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

100 KARAKETOVA DILNOZA YULDASHEVNA

The principle of responsibility for guilt and the subject of the crime

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND
FORENSIC EXPERTISE

109 SULTONOVA LOBAR MAMARAYIM KIZI

Extradition in the criminal procedural legislation of Kazakhstan, Kyrgyzstan, and Tajikistan:
comparative analysis

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

122 USMANOVA SURAYYO BULTAKOVNA

Legal regulation of tourism services market within the framework of the World Trade Organization

Kelib tushgan / Получено / Received: 15.09.2025
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 15.10.2025
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 27.10.2025

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.5./KKPJ9003

UDC: 342.2(045)(575.1)

“DAVLAT HUQUQIY SIYOSATI TRANSFORMATSIYASI” TUSHUNCHASI TAHLILI

Xaydarova Marjona Olim qizi,

Toshkent davlat yuridik universiteti mustaqil izlanuvchisi,

Toshkent davlat transport universiteti

“Xalqaro ommaviy huquq” kafedrası o‘qituvchi assistenti

ORCID: 0009-0004-9845-850X

e-mail: marjonkhaydarova3004@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada “davlat huquqiy siyosati transformatsiyasi” tushunchasining nazariy jihatlarini, uning davlat boshqaruvidagi o‘rni va funksional ahamiyati, shuningdek, davlat huquqiy siyosati bilan bog‘liqligi har tomonlama tahlil qilingan. Tadqiqot predmeti sifatida transformatsiya jarayonining davlat huquqiy siyosatidagi o‘rni yoritiladi. Muallif huquqiy siyosat transformatsiyasi yo‘nalishlarini ikki tarmoqqa – progressiv va responsiv yondashuvlar hamda demokratik va inson huquqlari tamoyillari asosidagi yo‘nalishlarga ajratib ko‘rib chiqadi. Metodologik asos sifatida tizimli, mantiqiy va tahliliy yondashuv usullari qo‘llangan. Maqolada, xususan, davlat huquqiy siyosati transformatsiyasining asosiy yo‘nalishlari batafsil tahlil etilib, bu borada bir qator olimlarning ilmiy izlanishlari tahlil manbasi sifatida olingan hamda ularning fikr va qarashlari keltirilgan. Tadqiqot xulosalarida huquqiy siyosat transformatsiyasining o‘ziga xos jihati huquqiy hujjatlar, davlat boshqaruvi funksiyalari hamda zamonaviy axborot texnologiyalarining uyg‘unligida namoyon bo‘lishi ta’kidlangan. Ushbu yondashuvlar huquqiy siyosat transformatsiyasini mustaqil va yetakchi huquqiy yo‘nalishga aylantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, davlat huquqiy siyosati transformatsiyasi jarayonida yuzaga kelayotgan muammo va kamchiliklar chuqur o‘rganilib, ularni amaliy bartaraf etish bo‘yicha bir qator taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: huquqiy siyosat, transformatsiya, davlat huquqiy siyosati transformatsiyasi, raqamlashtirish, jamoatchilik nazorati, inklyuzivlik, institutsional-huquqiy tartib

АНАЛИЗ ПОНЯТИЯ ТРАНСФОРМАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПРАВОВОЙ ПОЛИТИКИ

Хайдарова Маржона Олим кизи,

самостоятельный соискатель Ташкентского

государственного юридического университета,

ассистент преподавателя кафедры «Международное публичное право»

Ташкентского государственного транспортного университета

Аннотация. В данной статье всесторонне анализируются теоретические аспекты понятия «трансформация государственной правовой политики», его место и функциональное значение в системе государственного управления, а также взаимосвязь с общей правовой политикой государства. В качестве предмета исследования рассматривается роль процесса трансформации

Kelib tushgan / Получено / Received: 16.09.2025
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 14.10.2025
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 27.10.2025

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.5./GLPU6607

UDC: 347.454.3(045)(575.1)

UY-JOY QURILISH SHARTNOMALARIDAN KELIB CHIQUADIGAN FUQAROLIK SUD NIZOLARIDA ISBOTLASH JARAYONI VA DALILLARNING HUQUQIY AHAMIYATI

Abdusamatov Nurullo Qobiljon o'g'li,
O'zbekiston Respublikasi Odil sudlov
akademiyasi tayanch doktoranti
ORCID: 0009-0008-1439-2929
e-mail: nurullo2201abd@gmail.com

Annotatsiya. Maqola uy-joy qurilishiga oid shartnomalardan kelib chiqadigan fuqarolik nizolarida isbotlash jarayoni va dalillarning huquqiy ahamiyatini tadqiq etishga bag'ishlangan. Tadqiqot predmeti sifatida fuqarolik sud ishlarida qurilish shartnomalari bo'yicha nizolarni hal qilishda qo'llaniladigan isbotlash faoliyati va dalillarning sud-huquqiy mexanizmlardagi o'rni belgilangan. Maqsad – ushbu nizolarni hal etishda dalillarning mazmuni va sud tomonidan ularni baholash vakolatining nazariy hamda amaliy asoslarini ochib berishdir. Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, uy-joy qurilishi bo'yicha bitimlar keng tarqalgan bo'lib, ulardan kelib chiqadigan nizolarni hal etishda dalillarning to'g'ri qo'llanishi adolatli sud qarorini ta'minlashning muhim omilidir. Tadqiqot metodologiyasi sifatida tahliliy va qiyosiy-huquqiy usullar, shuningdek, amaldagi sud qarorlari misolida empirik yondashuv qo'llangan. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, qurilish shartnomalariga oid nizolarda dalillarni to'plash, taqdim etish va baholash mexanizmlarini takomillashtirish sud qarorlarining qonuniyligi va asoslanganligini oshiradi. Ushbu natijalar amaliyotda, xususan, sud organlari faoliyatida, shuningdek, qurilish shartnomalarini tuzishda ishtirok etuvchi tomonlar huquq va manfaatlarini samarali himoya qilishda qo'llanilishi mumkin. Xulosada, uy-joy qurilishiga oid nizolarda dalillarni qo'llashga doir protsessual normalarni izchil tatbiq etish huquqiy aniqlikni ta'minlash va odil sudlov tamoyillarini qaror toptirishga xizmat qilishi ilmiy asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: uy-joy qurilishi, dalillar, isbotlash, fuqarolik protsessi, sud amaliyoti, dalillarni baholash

ПРОЦЕСС ДОКАЗЫВАНИЯ И ЮРИДИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ В ГРАЖДАНСКИХ СУДЕБНЫХ СПОРАХ, ВОЗНИКАЮЩИХ ИЗ ДОГОВОРОВ ЖИЛИЩНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА

Абдусаматов Нурулло Кобилжон угли,
базовый докторант Академии правосудия
Республики Узбекистан

Аннотация. Статья посвящена исследованию процесса доказывания и юридического значения доказательств в гражданских спорах, возникающих из договоров жилищного

строительства. В качестве предмета исследования определены доказательная деятельность и роль доказательств в судебно-правовых механизмах разрешения споров по договорам строительного подряда в гражданском судопроизводстве. Цель исследования заключается в раскрытии теоретических и практических основ содержания доказательств и полномочий суда по их оценке при разрешении указанных споров. Актуальность темы обусловлена тем, что сделки в сфере жилищного строительства являются широко распространёнными, и правильное применение доказательств при разрешении споров по ним является важнейшим фактором обеспечения справедливого судебного решения. В качестве методологии исследования использованы аналитический и сравнительно-правовой методы, а также эмпирический подход на основе анализа действующих судебных решений. Полученные результаты показывают, что совершенствование механизмов сбора, представления и оценки доказательств по спорам, связанным с договорами строительного подряда, способствует повышению законности и обоснованности судебных решений. Практическая значимость исследования заключается в возможности применения его результатов в деятельности судебных органов, а также при защите прав и законных интересов сторон, участвующих в заключении договоров строительного подряда. В заключении научно обосновано, что последовательное применение процессуальных норм, регулирующих использование доказательств в спорах, связанных с жилищным строительством, служит обеспечению правовой определённости и утверждению принципов справедливого правосудия.

Ключевые слова: жилищное строительство, доказательства, доказывание, гражданский процесс, судебная практика, оценка доказательств

THE EVIDENTIARY PROCESS AND THE LEGAL SIGNIFICANCE OF EVIDENCE IN CIVIL LITIGATION ARISING FROM HOUSING CONSTRUCTION CONTRACTS

Abdusamatov Nurullo Kobiljon ugli,

Basic doctoral student at the Academy of Justice
of the Republic of Uzbekistan

Abstract. This article is devoted to the study of the evidentiary process and the legal significance of evidence in civil disputes arising from housing construction contracts. The subject of the research is defined as the evidentiary activity applied in civil proceedings when resolving disputes on construction contracts, as well as the role of evidence within the judicial-legal mechanisms. The primary objective is to disclose both the theoretical and practical foundations of the content of evidence and the competence of courts in its evaluation when adjudicating such disputes. The relevance of the topic lies in the fact that transactions concerning housing construction are widespread, and the proper application of evidence in resolving disputes arising therefrom constitutes a crucial factor in ensuring fair judicial decisions. The methodology of the research incorporates analytical and comparative-legal approaches, as well as an empirical method based on the study of existing judicial decisions. The results obtained demonstrate that the improvement of mechanisms for collecting, presenting, and evaluating evidence in disputes related to construction contracts enhances the legality and substantiation of judicial rulings. These findings can be applied in practice, in particular by judicial bodies, as well as by the parties involved in the conclusion of construction contracts, in order to ensure effective protection of their rights and legitimate interests. The conclusion substantiates that the consistent application of procedural norms governing the use of evidence in disputes arising from housing construction contributes to legal certainty and the consolidation of the principles of fair trial.

Keywords: housing construction, evidence, evidentiary process, civil procedure, judicial practice, evaluation of evidence

Kirish

Uy-joy qurilishi sohasida tuziladigan shartnomalar jamiyat va iqtisodiyot uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, bunday bitimlardan kelib chiqadigan nizolar fuqarolik sudlarida tez-tez ko'rib turiladi. Qurilish jarayoni murakkab, ko'p bosqichli va ko'plab hujjatlarga tayanadigan faoliyat ekani bois, mazkur nizolarni adolatli hal etishda dalillar va isbotlash jarayoni alohida o'rin tutadi. O'zbekiston Respublikasi fuqarolik protsessual qonunchiligida isbotlashning umumiy qoidalari va dalillarning turlari aniq belgilangan bo'lib, ular barcha fuqarolik ishlarida, jumladan, uy-joy qurilishi shartnomalari bilan bog'liq nizolarga ham tatbiq etiladi. Shu bilan birga, uy-joy qurilishi sohasidagi shartnomalarning o'ziga xos xususiyatlari dalillarni taqdim etish va baholash jarayonida e'tiborga olinishi lozim.

So'nggi yillarda O'zbekistonda qurilish sohasining jadal rivojlanishi ortidan, fuqarolar va qurilish tashkilotlari o'rtasida turarjoylar bo'yicha turli nizolar kelib chiqmoqda. Ba'zan pudratchi (quruvchi) shartnomaviy majburiyatlarini bajarmay, buyurtmachilar (xaridorlar) zarar ko'rishiga sabab bo'lsa, ba'zan esa buyurtmachi tomonidan to'lovlar o'z vaqtida amalga oshirilmay, quruvchi iqtisodiy qiyinchilikka uchraydi. Bunday hollarda O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik protsessual kodeksining 72-moddasiga asosan nizoni sudga ko'rish jarayonida har bir taraf o'z da'vo yoki e'tirozlarini dalillar bilan asoslashi talab etiladi (Mamasidiqov & Xabibullayev, 2020). Ayniqsa, uy-joy qurilishiga investitsiya qilgan fuqarolarning huquqlarini himoya qilish masalasi dolzarb bo'lib, so'nggi yillarda normativ hujjatlar (masalan, ulush kiritish asosidagi qurilishni tartibga soluvchi qarorlar) qabul qilinmoqda. Shu sababli uy-joy qurilishiga oid nizolarda isbotlash tartibini chuqurroq o'rganish va ilmiy jihatdan yoritish zarurati mavjud. Maqolaning asosiy maqsadi – uy-joy qurilish shartnomalaridan kelib chiqadigan fuqarolik sud nizolarida isbotlash institutining o'рни va dalillarning huquqiy

ahamiyatini tahlil qilishdir. Shuningdek, sud tomonidan dalillarni baholash mezonlarini aniqlash, dalillarni taqdim etish tartibining amaliy samaradorligini ko'rsatish va adolatli qaror qabul qilish jarayonida isbotlash qoidalarining ahamiyatini ochib berish maqolaning ustuvor vazifalaridan sanaladi. Uy-joy qurilish shartnomalaridan kelib chiqadigan nizolarda isbotlash masalalari milliy qonunchilik va sud amaliyotida atroflicha yoritilgan. Fuqarolik va Fuqarolik protsessual kodekslari shartnomaviy majburiyatlar hamda dalillarni taqdim etish tartibini belgilab beradi. Oliy sud Plenumining 2020-yildagi qarorida dalillarni yig'ish va baholash qoidalari tizimlashtirilgan, Prezidentning 2020-yilgi qarori esa ulush asosida qurilishda ishtirokchilarning huquqlarini himoya qilishga xizmat qiladi.

Qurilish pudrati nizolariga oid plenum qarorlari qonunlarni qo'llash mexanizmini aniqlashtirgan, ommaviy axborot vositalarida esa amaliy muammolar, xususan, xaridor manfaatlarini himoya qilishdagi bo'shliqlar ko'rsatilgan. Sud ekspertizasi bo'yicha metodik tavsiyalar texnik xulosalarning daliliy ahamiyatini ochib beradi. Professor O. Pirmatovning (2020) ilmiy ishida esa elektron dalillarning sud jarayonidagi o'rni ko'rsatib o'tilgan. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, uy-joy qurilishiga oid nizolarda isbotlash jarayoni murakkab bo'lib, dalillarni to'g'ri taqdim etish va ularni qonuniy baholash adolatli sud qarorlarini ta'minlashning asosiy sharti hisoblanadi.

Asosiy qism

Fuqarolik sud jarayonida isbotlash deganda, taraflar o'z da'vo yoki e'tirozlarini asoslayotgan holatlar hamda ishni to'g'ri hal qilish uchun ahamiyatga ega bo'lgan har qanday holatlarning mavjudligi yoki yo'qligini sud belgilangan tartibda aniqlashi tushuniladi (Ochqulov, 2012). Huquqshunos olim E. Egamberdiyevning (2007) fikriga ko'ra, ma'lum huquqlarga ega bo'lgan shaxs o'ziga tegishli huquqlarni qonunda belgilab qo'yilgan tartibda belgilab berish va uni

amalg oshirish uchun asos bo'lgan holatlarni tegishli dalillarga tayangan holda isbotlab, asoslamasdan turib, o'ziga tegishli huquqlarni amalga oshirolmaydi. Ayrim huquqlarning haqiqatan ham shaxslarga tegishli ekanligini belgilovchi faktlar, albatta, ish uchun muhim ahamiyatga ega bo'lgan holatlarni isbotlashga xizmat qiluvchi dalillar negizida tekshirilib, isbotlanishi kerak.

Isbotlash jarayoni fuqarolik protsessual qonunchilikda umumiy qoidalarga bo'ysunadi. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik protsessual kodeksining 72-moddasiga muvofiq, har bir taraf o'zining da'vo talablari yoki e'tirozlarini asos qilib ko'rsatgan holatlarni isbotlashga majburdir. Ya'ni sudda da'vo qo'zg'atgan shaxs (da'vogar) o'z talabining asoslari to'g'risidagi dalillarni keltirishi lozim. Javobgar esa da'vogarning talablarini rad etishga doir asoslar mavjudligini (yoki da'vogarning bayon etgan holatlari mavjud emasligini) isbotlashi kerak bo'ladi. Isbotlash va dalillarni taqdim etish majburiyati umumiy tartibda taraflarga yuklatilgan bo'lib, sud faqat ishning holatlarini har tomonlama tekshirib, huquqiy baho beradi.

Shu bilan birga, qonunchilikda ayrim toifadagi ishlar uchun isbotlash yukini taqsimlashga doir maxsus qoidalar belgilangan bo'lib, ular umumiy qoidadan istisno hosil qiladi. Masalan, Mehnat kodeksida mehnat nizolarida ish beruvchiga ayrim holatlarni isbotlash majburiyati yuklatilgani, yoki Fuqarolik kodeksining 985-moddasiga muvofiq zarar yetkazishda aybsizlikni isbotlash javobgar zimmasida ekani qayd etilgan (Pirmatov, 2020). Biroq uy-joy qurilishi shartnomalaridan kelib chiqadigan nizolar uchun maxsus qonuniy istisnolar yo'q, odatda umumiy fuqarolik-protsessual qoida amal qiladi. Demak, pudrat shartnomasi bo'yicha bahs yuzaga kelsa, buyurtmachi-da'vogar pudrat-chining majburiyatini lozim darajada bajar-maganini isbotlashi (masalan, shartnomani va unda belgilangan muddat o'tib ketganini, qurilish haligacha bitmaganini tasdiqlovchi

hujjatlarni taqdim etishi) zarur. Aksincha, agar pudratchi bajarilgan ishlar uchun to'lov undirish talabi bilan sudga murojaat qilsa, u avvalo ishni amalga oshirib, buyurtmachiga topshirganini isbotlashi kerak bo'ladi (buning uchun bajarilgan ishlar dalolatnomasi, obyektini topshirish-qabul qilish akti, pudrat ishlari smetasi va boshqa hujjatlar dalil bo'lib xizmat qiladi). Sud ushbu holatlarni aniqlash jarayonida taraflarning taqdim etgan dalillarini qonun doirasida tekshiradi va baholaydi.

Isbotlashning muhim prinsiplari – dalil-larning aloqadorligi va maqbulligi – qurilish nizolarida ham xuddi boshqa fuqarolik ishlari kabi qo'llaniladi. Aloqadorlik prinsipi shuni anglatadiki, faqat ish uchun ahamiyatga ega bo'lgan, nizoning mazmuniga aloqador holat-largina dalil sifatida qabul qilinadi (Ochqulov, 2012). J.D. Axmedovning (2021) ta'rifiga ko'ra, dalilning aloqadorligi u ishga oid faktlarni tasdiqlashi, rad etishi yoki shubha ostiga olishi bilan belgilanadi va har bir dalil "kamida bitta da'vo yoki e'tirozga aloqador bo'lishi" zarur. Maqbullik esa dalilning qonuniy yo'l bilan olinganini anglatib, sud dalil to'plangan-da shaxslarning huquqlari buzilmaganligini va protsessual qoidalar bajarilganligini tekshiradi. Shuning uchun sudya dalil ustidan qaror qabul qilishda ularning aloqadorligi va maqbulligini birgalikda ko'radi.

Maqbullik prinsipi esa dalillarning qonu-niy yo'l bilan qo'lga kiritilgan bo'lishini talab qiladi. FPKning 74-moddasiga ko'ra, kelib chiqishi noma'lum hujjatlar yoxud qonunni buzgan holda olingan ma'lumotlar sudda dalil sifatida qabul qilinmaydi (Mamasidiqov, 2020). Demak, qurilish bilan bog'liq ishda taraflar faqat rasmiy tartibda olingan va qonuniy kuchga ega hujjatlar, ko'rsatmalar va xulosalar bilan isbotlash faoliyatini olib borishlari mumkin. Masalan, agar buyurtmachi qurilish sifati yomonligini yashirin ravishda olingan audioyozuv bilan isbotlamoqchi bo'lsa, bunday yozuv protsessual talabga xilof ravishda olingan bo'lsa, maqbul dalil bo'la olmaydi. Aksincha, u mutaxassislarning rasmiy

ekspertiza xulosasi kabi qonuniy dalil vositalariga tayanishi lozim bo'ladi. Qurilish bilan bog'liq nizolar bo'yicha sud-ekspert xulosalari ustida ishlayotgan A.T. Xaydarov (2024) ham bu tamoyillarni amaliyotga tatbiq qilish zarurligini ko'rsatadi. U qurilish-texnikaviy ekspertiza yakunlarini baholashda: "Dalillarga baho berish, protsessual qonun talablariga muvofiq, dalillar aloqadorligi va maqbulligi qoidalariga qat'iy rioya qilgan holda amalga oshirish muhim ahamiyatga ega", – deb yozadi. U sud ekspertizasini tayinlash, o'tkazish va ekspert xulosasiga huquqiy baho berish jarayonida sudya va tayinlovchi organ xodimlarining mas'uliyati yuqori bo'lishi kerakligini ta'kidlash orqali, qurilish nizolari uchun ham aloqadorlik va maqbullik prinsiplarining beqiyos ahamiyatini ko'rsatadi.

Sudda isbotlash jarayonida, agar nizoni hal qilish uchun zarur ba'zi holatlar taraflar tomonidan keltirilmasa ham, sud ularni aniqlashga va muhokamaga qo'yishga haqlidir (Xabibullayev, 2023). FPK 72-moddasining ikkinchi qismida ish uchun ahamiyatga ega holatlarni aniqlash va ularni muhokama qilish sudning vazifasi ekanligi, hatto taraflar bu holatlarni keltirmagan bo'lsalar ham, sud ularni e'tibordan chetda qoldirmasligi lozimligi belgilangan (Yodgorov, 2016). Ushbu qoidaning qurilish nizolariga tatbiqi shuni anglatadiki, masalan, sud jarayonida taraflar e'tibordan chetda qoldirgan, lekin obyekt sifati yoki shartnoma shartlarini baholash uchun muhim bo'lgan biron holat (masalan, qurilish materiallarining sertifikatsizligi yoki loyiha-smeta hujjatlarining tasdiqlanmaganligi) aniqlansa, sud bu holatga e'tibor qaratishi va tegishli dalillarni talab qilishi mumkin.

Fuqarolik protsessida dalillar tushunchasi keng qamrovli bo'lib, qonunchilik ish bo'yicha isbot vositalarining aniq ro'yxatini beradi (Kurbanov, 2025). FPKning 71-moddasiga muvofiq, fuqarolik ishida dalillar taraflar va uchinchi shaxslarning tushuntirishlari, guvohlarning ko'rsatuvlari, yozma, ashyoviy va raqamli dalillar, shuningdek, ekspertlar

xulosalari va mutaxassislarning maslahatlaridan iborat bo'lishi mumkin. Quyida uy-joy qurilishi shartnomalaridan kelib chiqadigan nizolarda eng ko'p uchraydigan dalil turlari va ularning o'rni tahlil etiladi.

Qurilish shartnomasi bilan bog'liq nizolarda yozma hujjatlar asosiy va eng ishonchli dalil manbai bo'ladi (Rasulova, 2024). Avvalo, taraflar o'rtasida tuzilgan shartnoma hujjatining o'zi muhim yozma dalildir – unda taraflarning huquq va majburiyatlari, ish bajarish muddati, narxi kabi nizoning hal etilishi uchun asos bo'ladigan shartlar aks etadi. Agar shartnoma yozma shaklda tuzilgan va notarial tasdiqlangan bo'lsa (masalan, ko'chmas mulk oldi-sotdisida shart), sud ushbu hujjat mazmuniga katta ahamiyat beradi. Shuningdek, qurilish jarayonida tuzilgan qarorlar va dalolatnomalar (masalan, qabul qilish-topshirish akti, ish hajmlari bajarilganligi dalolatnomasi, loyiha-smeta hujjatlari, hisob-fakturalar) yozma dalillar turkumiga kiradi va nizoni isbotlashda hal qiluvchi rol o'ynashi mumkin. Yozma dalillar qatoriga taraflar o'rtasidagi rasmiy yozishmalar (maktublar, talabnomalar), bank hujjatlari (to'lov topshiriqnomalari, kvitansiyalar) va boshqa tegishli hujjatlar ham kiradi. Hozirgi kunda ko'plab hujjatlar elektron shaklda tayyorlanayotgani sababli, ularni sudga taqdim etishda qonunchilikda belgilangan tartibga rioya etish muhimdir (masalan, elektron hujjatning haqiqiylikni tasdiqlash uchun elektron raqamli imzo bo'lishi talab etiladi).

Zamonaviy sud amaliyotida elektron dalillarning ahamiyati ortib bormoqda. FPKga 2018–2021-yillarda kiritilgan o'zgartishlarga binoan, elektron ma'lumotlar va raqamli dalillar alohida isbot vositasi sifatida tan olingan. Uy-joy qurilishi bilan bog'liq nizolarda elektron dalillar sifatida taraflarning elektron yozishmalari (e-mail xabarlar, SMS yozishmalar, messenjerlarda olib borilgan muloqotlar), elektron to'lov kvitansiyalari, qurilish jarayonini kuzatuvchi onlayn tizimlardan olingan ma'lumotlar, fotosurat va video yozuvlar

(agar ular ishga aloqador bo'lsa) keltirilishi mumkin (Pirmatov, 2023).

Qurilish nizolarida guvohlar ko'rsatmalari yordamchi dalil sifatida paydo bo'ladi. Odatda, taraflar o'zaro munosabatlarini yozma shartnoma va hujjatlar bilan mustahkamlashga intilishadi, shu bois guvoh ko'rsatmalari asosiy dalil o'rnida kamroq uchraydi. Biroq ayrim holatlarda guvoh ko'rsatmalari muhim ahamiyat kasb etishi mumkin. Guvoh – bu ish holatlari haqida bevosita xabardor bo'lgan, sudda so'roq qilinadigan shaxsdir. FPKning 82–83-moddalariga muvofiq, taraflar sudga guvohlarni chaqirishni so'rash huquqiga ega. Guvoh ko'rsatmalari yozma dalillar mavjud bo'lmaganda yoki ularni to'ldirish zarur bo'lganda qo'l keladi. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, agar qonun bitim uchun majburiy yozma shaklni talab qilsa (masalan, yirik so'mmali shartnoma yozma tuzilishi lozim), bunday bitim mavjudligini guvohlar bilan isbotlashga yo'l qo'yilmasligi mumkin – bu ham dalillarning maqbulligi prinsipi bilan bog'liq cheklovdir. Shu sabab, guvoh ko'rsatmalari asosan yordamchi rol o'ynaydi va yozma isbot vositalari bilan ziddiyatga kirishmasligi lozim.

Qurilish bilan bog'liq nizolarda sud ekspertizasi ko'pincha hal qiluvchi dalil manbai bo'lib xizmat qiladi. Chunki ko'plab tortishuvlar mutaxassis bilimini talab qiladigan texnik masalalarga borib taqaladi: qurilish sifatining me'yorlarga muvofiqligi, qurilgan obyekt qiymati, nuqsonlarning sabablari, materiallarning standarti va hokazolar. Fuqarolik protsessida taraflar iltimosnomasiga ko'ra, yoki sudning o'zi tashabbusi bilan ish bo'yicha ekspertiza tayinlanishi mumkin (2019). Masalan, agar buyurtmachi da'vo arizasida *“qurilish ishlari loyiha-smetaga nomuvofiq va sifatsiz bajarilgan”* deb asos keltirsa, sud buni oddiy hujjatlar bilan aniqlay olmasligi mumkin. Bunday holda qurilish-texnik ekspertiza tayinlanib, mustaqil ekspert mutaxassislar obyektini ko'zdan kechiradi va o'z xulosasini beradi. Ekspert xulosasida, masalan, bino

necha foiz tayyor ekani, sifat qaysi darajada ekanini tahlil qilib, normativ talablarga nomuvofiq nuqsonlar sanab o'tilishi mumkin. Keyinchalik sud ushbu xulosani boshqa dalillar bilan birgalikda baholaydi va qaror chiqarishda unga tayansa, hal qiluv qarorida ekspert xulosasiga havola keltiradi. Ekspertiza xulosasi mustaqil dalil bo'lib, sud uchun majburiy kuchga ega emas – sud uning to'g'riligi va asoslanganligini tekshirib, boshqa dalillar bilan solishtirib ko'radi. Zarur bo'lsa, sud qo'shimcha yoki takroriy ekspertiza tayinlashga haqli. Uy-joy qurilishi nizolarida keng tarqalgan ekspert turlari – qurilish-texnika ekspertizasi, smeta hisob-kitob ekspertizasi, ba'zan qurilish-moliyaviy ekspertiza (xarajatlarni asoslanganligini aniqlash uchun) va loyiha hujjatlarini texnik ekspertiza qilishdir.

Yuqorida sanalganlardan tashqari, FPK 71-moddasida qayd etilganidek, taraflar va uchinchi shaxslarning suddagi tushuntirishlari ham dalillar sifatida qabul qilinadi. Ya'ni har bir taraf sudda o'z da'vosi yoki javobini asoslab og'zaki yoki yozma tushuntirish berishi va unda ish holatlarini bayon qilishi mumkin. Bu tushuntirishlar ham ish materiallariga kiritilib, boshqa dalillar bilan birga baholanadi. Shuningdek, ashyoviy dalillar – masalan, qurilish materiali namunalari, buzilgan qurilish konstruksiyasining qismi, fototasvirlar ham dalillar turkumiga kiradi, garchi qurilish nizolarida ular kamroq qo'llanilsa-da. Masalan, qurilishda qo'llangan beton namunasini sinovdan o'tkazish uchun sud uni ashyoviy dalil sifatida qabul qilishi va laboratoriya tekshiruvi uchun yuborishi mumkin. Mutaxassisning maslahati (tushuntirishlari) ham qonunda alohida dalil turi sifatida tilga olinadi. Bu ekspert emas, lekin maxsus bilimga ega shaxs ko'rsatmasidir. Qurilish ishlariga doir masalada sud majlisiga jalb etilgan qurilish bo'yicha maslahatchi o'z fikrini bildirishi mumkin, bu ham yozib qo'yiladi va baholashda hisobga olinishi mumkin.

Yuqoridagi dalil turlarining barchasi uy-joy qurilishi bo'yicha sud tortishuvlarida

muayyan o'rin tutadi. Eng ko'p uchraydigani yozma hujjatlar va ekspertiza xulosalari bo'lsa, elektron dalillar va guvoh ko'rsatmalari ham axborot texnologiyalari rivojlangan sari ortib bormoqda. Muhimi, sud har qanday dalilni qonuniylik, haqqoniylik va aloqadorlik nuqtayi nazaridan sinchiklab tekshiradi. Dalillar ishonchli manbalardan olingan bo'lishi, bir-birini to'ldirishi yoki tasdiqlashi muhim. Agar dalillar bir-biriga zid bo'lsa, sud ularni o'z ichki ishonchi bilan qaysi biriga ko'proq ishonish lozimligini hal etadi.

Uy-joy qurilishi bilan bog'liq nizolar sud amaliyotida turli shakllarda namoyon bo'lmoqda. Masalan, O'zbekistonda so'ngi yillarda ko'p qavatli uylar qurilishida ulushdor sifatida pul kiritgan fuqarolarning manfaatlari poymol etilgan ayrim holatlar kuzatildi. Masalan, Xorazm viloyatida ro'y bergan bir ishda quruvchi tashkilot rahbari qurilayotgan ko'p qavatli uyning 36 ta xonadonini oldindan 67 nafar fuqaroga sotgan, ya'ni bitta xonadon uchun bir necha kishi bilan shartnoma tuzib, ularning pulini olgan. Natijada qurilish oxiriga yetkazilmay qolgan, to'plangan mablag'lar esa boshqa maqsadlarga yo'naltirilib yuborilgan (talon-toroj qilingan). Bu holat yuzasidan quruvchi rahbariga nisbatan jinoyat ishi qo'zg'atilib, sudda uning aybi isbotlandi. Sud hukmida jabrlanuvchilarning jami soni 114 nafar ekani, yetkazilgan moddiy zarar 17 milliard so'mdan oshgani qayd etilgan (Safarov, 2023). Ushbu misol jinoiy javobgarlikka oid bo'lsa-da, mazkur vaziyatga parallel ravishda jabrlanuvchilar o'z mulk huquqlarini tiklash yoki pullarini qaytarish uchun fuqarolik tartibida ham da'vo arizalari kiritadilar. Bunday fuqarolik ishlarida isbotlash alohida murakkab bo'lishi mumkin, chunki bir xonadon atrofida bir nechta da'vogar da'vo qo'zg'atadi va sud har birining huquqini individual baholashi lozim bo'ladi. Dalil sifatida ular quruvchi bilan tuzilgan ulushli ishtirok shartnomalari, to'lov hujjatlari, qurilishning tugallanmaganini tasdiqlovchi ekspertiza xulosalari, shuning-

dek, jinoyat ishidagi ma'lumotlardan ham foydalanishlari mumkin (agar ular oshkor qilingan va fuqarolik ishiga taqdim etishga ruxsat etilgan bo'lsa). Sud esa o'z navbatida, fuqarolik ishini ko'rib, agar quruvchi tomonida mol-mulk yoki tugallanmagan obyekt bo'lsa, uni sotish va ulushdorlar zararini qoplash mexanizmlarini qo'llashi mumkin. Bu kabi ishlar sud amaliyotida yangi normativ baza – O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-maydagi PQ-4732-sonli "Ko'p kvartirali uylarni ulush kiritish asosida qurish sohasidagi munosabatlarni tartibga solishni takomillashtirish to'g'risida"gi qarori bilan tasdiqlangan ulushli qurilish to'g'risidagi nizom – asosida ko'rib chiqilmoqda, unda ulushdorlarning huquqlarini himoya qilish kafolatlari belgilangan.

Yuqoridagi misol shuni ko'rsatadiki, uy-joy qurilishi bilan bog'liq nizolarda har bir taraf o'z haqliligini isbotlash uchun turli dalil vositalariga tayanadi. Keltirilgan dalillar qonuniy va ishga aloqador bo'lsa, sud ularni qabul qiladi, aks holda rad etadi.

Dalillarni baholash – sudning eng muhim vakolatlaridan biri bo'lib, unda sud ishdagi barcha dalillarni o'z ichki ishonchi va qonunga binoan tahlil qilib, ular asosida xulosa chiqaradi. Fuqarolik protsessual kodeksi-ning 80-moddasiga muvofiq, sud ish uchun ahamiyatga ega bo'lgan barcha holatlarni sud majlisida har tomonlama, to'liq va xolisona tekshirgandan so'ng, dalillarga o'z ichki ishonchiga asoslanib baho beradi.

Sud dalillarni baholashda qonuniy tafakkurga tayangan holda quyidagi tamoyillarga amal qiladi: dalillarning yetarliligi, ishonchliligi, o'zaro bog'liqligi va huquqiy ahamiyati. Hech bir dalil sud uchun avvaldan belgilangan kuchga ega emasligi qonunda alohida qayd etilgan: FPK 80-moddasining to'rtinchi qismiga ko'ra, hech bir dalil oldindan hal qiluvchi kuch sifatida e'tirof etilmaydi. Demak, masalan, faqat bitta tarafning ko'rsatuvi yoki faqat bitta hujjatning mavjudligi bilan sud ishni hal qilmasdan, balki barcha dalillarni

birgalikda tahlil qiladi. Agar biron dalil ishning haqiqiy holatlariga muvofiq bo'lsa va boshqa dalillar bilan tasdiqlansa, sud uni qabul qiladi. Aksincha, dalil ish holatlariga zid bo'lsa yoki ishonchsiz bo'lib chiqsa, sud uni rad etishi mumkin.

Sudning dalillarni baholashi – bu dalillarga huquqiy va mantiqiy xulosa chiqarish jarayonidir. Uy-joy qurilishi nizolari singari murakkab ishlar ko'rilganda, sudya har bir dalilga alohida va dalillar yig'indisiga birgalikda baho berishi lozim. Sudning ichki ishonchi sudyaga ish holatlarini baholashda erkinlik bersa-da, bu erkinlik mutlaqo subyektivlik emas, balki qonuniy mezonlar doirasidagi erkinlikdir. Sudya dalillarni baholashda xatoga yo'l qo'ymaslik uchun qonunchilikda belgilangan to'liq va har tomonlama tekshirish talabiga rioya qilishi zarur. Professor D.Y. Xabibullayev Fuqarolik protsessual kodeksining 73-moddasiga tayanib: "Sud faqat ish uchun ahamiyatga ega bo'lgan dalillarnigina ko'rishga qabul qiladi", – deb yozadi. Shuningdek, u dalillarning aloqadorligini aniqlash sudyaning ichki ishonchi bilan bog'liq bo'lib, ish uchun ahamiyatga ega bo'lmagan dalillarni va qonuniy isbot vositasi bo'la olmaydigan ma'lumotlarni qabul qilishga yo'l qo'yilmasligini ta'kidlaydi (Xabibullayev, 2023). Bundan tashqari, Oliy sud Plenumining tegishli qarorlarida ta'kidlanishicha, sud har bir ish bo'yicha qaror chiqarganda ish uchun muhim bo'lgan barcha dalillarni qarorda sanab o'tishi, ular qay darajada isbotlangan yoki rad etilganini asoslab berishi lozim (Ochqulov, 2012). Aks holda, ya'ni agar sudning dalillarni baholashi sust bo'lib, muhim bir dalil e'tibordan chetda qolsa yoki noto'g'ri talqin qilinsa, yuqori sud instansiyasi bunday qarorni bekor qilishi mumkin (protsessual qonunchilikka ko'ra, dalillarni noto'g'ri baholash – bu apellyatsiya yoki kassatsiyada qarorni bekor qilish yoki o'zgartirishga asos bo'lishi mumkin).

Uy-joy qurilishi bo'yicha nizolarda sudning dalillarni baholash vakolati ayniqsa

muhim, chunki ko'pincha ish taqdirini bitta ekspert xulosasi hal qilishi mumkin. Sudya esa yakka bir dalilga tayanib qolmasdan, barcha dalillarning bir-biriga mos kelishini tekshiradi. Shunday qilib, dalillarni baholash suddan yuksak professionallik va xolislikni talab qiladi. Sudlar uchun dalillarni baholash bo'yicha yo'riqnomalar berilgan. Hech bir dalil (masalan, faqat guvoh ko'rsatmasi yoki faqat bir tomonning bayonoti) yakka holda ishning to'liq isbotlanganini anglatmaydi. FPKning 80-moddasi suddan har taraflama, to'liq va xolis ko'rib chiqishni talab qiladi.

Yuqoridagilardan tashqari, isbotlash jarayonida amaliyotda bir qator muammolar kuzatilmoqda. Xususan, taraflar dalillarni o'z vaqtida taqdim etmasligi sud ishlarining cho'zilishiga olib kelmoqda, qarshi taraf yoki uchinchi shaxs qo'lida bo'lgan muhim hujjatlarni talab qilib olish tartibi esa yetarli darajada samarali emas. Ayrim hollarda dalillar yashirilishi yoki yo'q qilinishi holatlari ham uchrab turadi, biroq bunday xatti-harakatlar uchun aniq va qat'iy javobgarlik mexanizmlari qonunchilikda to'liq mustahkamlanmagan. Amaldagi Fuqarolik protsessual kodeksi sudlarga dalillarni faqat taraflarning iltimosnomasiga asosan to'plash vakolatini beradi, bu esa uy-joy qurilishi kabi ijtimoiy ahamiyatli nizolarda adolatli qaror qabul qilinishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Shu bois mazkur institutni takomillashtirish zarur. Avvalo, dalillarni o'z vaqtida va to'liq taqdim etish majburiyatini mustahkamlash hamda uzrsiz kechiktirilgan dalillarni qabul qilmaslik mexanizmini joriy etish lozim. Shuningdek, sudning qarshi taraf yoki uchinchi shaxslardan muhim hujjatlarni tezkorlik bilan talab qilib olish vakolatini kuchaytirish, dalillarni yashirish yoki yo'q qilish uchun jarima va boshqa huquqiy oqibatlarni, jumladan, "noxush xulosa chiqarish" qoidalarini belgilash maqsadga muvofiqdir.

Xulosa

Uy-joy qurilishi shartnomalariga oid nizolar O'zbekiston fuqarolik sud amaliyo-

tida alohida o'rin egallaydi. Bunday nizolar nafaqat taraflarning mulkiy manfaatlarini, balki jamiyatda mulk huquqining daxlsizligi va shartnoma intizomini ta'minlash bilan ham bevosita bog'liq. Shu sababli sudlar tomonidan bu turdagi ishlarni ko'rishda isbotlash va dalillarni to'g'ri qo'llash masalasi dolzarb hisoblanadi. Sud qarorlarining qonuniy va adolatli chiqishi bevosita dalillarning qanchalik puxta yig'ilganligi, tahlil qilinganligi va ularning qonunda belgilangan tartibda baholanishiga bog'liq.

So'nggi yillarda fuqarolik protsessual qonunchiligimiz izchil ravishda takomillashmoqda. Jumladan, elektron dalillar, raqamli hujjatlar, axborot texnologiyalaridan foydalanilgan yozishmalar hamda boshqa zamonaviy isbot vositalarining qonunchilikka kiritilishi sudlarda isbotlash jarayonini ancha yengillashtirdi. Bu, o'z navbatida, taraflarning huquqlarini teng himoya qilish, sud jarayonida oshkoralik va shaffoflikni ta'minlash imkonini bermog'.

Qurilish sohasi mamlakatimiz iqtisodiyotining muhim tarmoqlaridan biri bo'lib, unda investitsion muhitning barqarorligi, xususiyl mulk daxlsizligi va tadbirkorlarning huquqiy kafolatlari ustuvor ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun uy-joy qurilishi bilan bog'liq shartnomaviy nizolarning sudlarda qonuniy va asosli hal qilinishi investorlar ishonchini mustahkamlaydi, aholining mulkiy huquqlarini samarali himoya qilishga xizmat qiladi va umuman, huquqiy davlat hamda adolatli jamiyat qurish jarayonida muhim o'rin tutadi.

Shunday ekan, isbotlash va dalillar institutining samarali ishlashi odil sudlovning asosiy omillaridan biri sifatida doimo e'tibor markazida bo'lishi lozim. U nafaqat sud amaliyotini, balki jamiyatdagi huquqiy madaniyatni ham rivojlantirishga hissa qo'shadi. Shu bois ushbu institutni takomillashtirib borish, sud amaliyotida zamonaviy yondashuvlarni qo'llash, sudyalarning malakasini oshirish hamda huquqiy ongni yuksaltirish masalalari kelgusida ham dolzarbligicha qolaveradi.

REFERENCES

1. Axmedov, J. D. (2021). Fuqarolik ishlarini sudda ko'rishda dalillarni baholashning protsessual masalalari [Procedural issues of evidence assessment in civil cases in court]. [PhD Dissertation] (p. 189). Tashkent.
2. Egamberdiyev, E. (2007). Fuqarolik yarashuvidagi muammolari [Problems in civil reconciliation]. [Doctoral Dissertation] (p. 235). Tashkent.
3. Esanova, Z. N., Xabibullayev, D. Y. & Salimova, I. M. (2015). Fuqarolik ishlarini sudda kurishda isbotlash va isbot [Evidence and proof in civil cases in court]. (p. 181.). [Monograph]. Tashkent: Lesson Press Publ.
4. Kurbonov, S. I. (2025). Fuqarolik protsessida ashyoviy dalillarni jalb qilish va baholash tartibi va usullari [Procedure and methods for attracting and evaluating material evidence in civil proceedings]. Obrazovanie, nauka i innovatsionnye idei v mire [Education, Science and Innovative Ideas in the World], 70(7), 46–52. <https://inlibrary.uz/index.php/esiiv/article/view/109846>
5. Mamasidiqov, M. M., & Xabibullayev, D. Y. (2020). Fuqarolik protsessual qoidalari [Civil Procedure Rules] (p. 607). Tashkent: Lesson Press Publ.
6. National Research Moscow State University of Civil Engineering. (2019). Forensic Construction, Technical, and Cost Expertise: Current Issues and Solutions. Moscow: MISI-MGSU Publ. <http://mgsu.ru/resources/izdatelskaya-deyatelnost/izdaniya/izdaniya-otkr-dostupa>
7. Ochqulov, O. (2012). Fuqarolik protsessual huquqi. Umumiy qism [Civil procedural law. General part] (p. 516). Tashkent: TSIL Publ.

8. Pirmatov, O. Sh. (2020). Iqtisodiy va fuqarolik sud ishlarini yuritishda elektron dalillarning protsessual jihatlari [Procedural aspects of electronic evidence in economic and civil litigation]. [PhD Dissertation] (pp. 12–25). Tashkent.
9. Pirmatov, O. (2023). Problems of evaluation of digital evidence based on blockchain technologies. *Notes and Reflections in Janus.net, e-journal of international relations*, 14(1). <https://doi.org/10.26619/1647-7251.14.1.01>
10. Rasulova, S., & Abdunabiyev, A. (2024). Qurilishning tashkiliy shakllari [Organizational forms of construction]. *Nauka i innovatsii* [Science and Innovation], 2(37), 116–121. <https://inlibrary.uz/index.php/scin/article/view/61728>
11. Safarov, D. (2023, iyul). *Sarob uchun to'lov – O'zbekistonda uy-joy xaridorlarini qanday himoya qilish mumkin?* [Paying for a Mirage: How to Protect Homebuyers in Uzbekistan?].
12. Siraziyeva, E. (2020). *Ulush kiritish asosida qurish masalalari tartibga solindi* [Issues of Construction Based on Shared Participation Have Been Regulated]. https://www.norma.uz/uz/qonunchilikda_yangi/ulush_kiritish_asosida_qurish_masalalari_tartibga_solindi
13. Xaydarov, A. T. (2024). *Sud-qurilish-texnikaviy ekspertiza o'tkazishning xususiyatlari* [Features of conducting a forensic construction and technical examination]. <https://sudex.uz/?p=6399>
14. Xabibullayev, D. Y. (2023). *Fuqarolik protsessual huquqi (savollar va javoblar)* [Civil procedural law (questions and answers)] (p. 336). Tashkent: TSUL Publ.
15. Yodgorov, X. (2016). *Fuqarolik ishlari bo'yicha sudga murojaat qilish tartibi* [Procedure for filing a civil lawsuit] (p. 224). Tashkent: Baktria Publ.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2025-YIL 5-SON

VOLUME 5 / ISSUE 5 / 2025

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.5.